

Amerikaanse toestanden

TOM NIEROP

FOTO: MARIA BROUWER

Ik lees vrij veel, maar aan een boek van zevenhonderd pagina's begin ik niet snel. Tijdens de zomervakantie toch maar eens gedaan. *Conspiracy of fools* van Kurt Eichenwald is nu eenmaal niet dunner. Het bleek geen bezwaar. Het door deze New York Times-journalist opgetekende verhaal over Enron leest als een roman van het spannendste kaliber. Ook voor wie aan begrijpelijke Enron-moeheid lijdt. Het boek is grotendeels opgebouwd uit korte scènes en dialogen, gereconstrueerd op basis van honderden interviews en tienduizenden bedrijfs- en overheidsdocumenten. Eichenwald schetst minutieus de hele opkomst en ondergang van het bedrijf, de hoofd- en bijrolspelers, de sfeer, de druk, de intriges en 'kantoorpolitiek', maar ook de rol van omringende adviseurs en accountants. En dat op zo'n manier opgeschreven dat zelfs een sollicitatiegesprek kan dienen als *cliffhanger*. Een van de weinige kanttekeningen is dat de titelterm *fools* wat eenzijdig lijkt gekozen, want afgezien van evidente dwazen spelen ook pure slechteriken, snelle jongens, naïevelingen, meelopers en - gelukkig - *good guys* een rol. Dat laatste geeft hoop, ook al trokken de *bad guys* zowel binnen Enron, Andersen als de investment banks aan het langste eind - 'lastige' krachten werden afgevoerd of weggepromoveerd naar andere posten. Verder blijft de vraag hangen of topman Kenneth Lay echt zo'n onwetende ijdeltuit is geweest als uit het boek naar voren komt. Lay hield zich vooral bezig met netwerken, met de familie Bush als een van zijn favoriete sociale trofeeën. Hij is duidelijk niet de kwade genius die het bedrog in gang zette. Maar dat hij ondanks alle waarschuwingen en signalen werkelijk niet voelde dat er binnen het bedrijf waarvan hij het receptiebezoekende boegbeeld was, iets grondig fout zat, lijkt wel erg vreemd.

Hoe dan ook, *Conspiracy of fools* is een niet te missen leeservaring. En je leert er nog een hoop van ook. Over de mores en politiek in de haute finance. Maar ook over de kwaliteit van de Amerikaanse journalistiek. Dat het niveau van zelfs de betere Nederlandse kranten en tijdschriften daarbij volstrekt verbleekt, is geen verrassing voor een ieder die wel eens kennis neemt van beide. Amerikaanse media zijn degelijker, preciezer, intelligenter, betrouwbaarder, minder vooringenomen, ideologisch pluriformer, beter geschreven, vollediger, maar - laat 'slachtoffers' van 'slechte Nederlandse journalisten' niet te snel juichen - ook veel harder en onverschrokken in hun oordeel.

Dat blijkt hier allemaal weer eens. De mate van verantwoording is indrukwekkend. Een immense lijst achterin verwijst voor elke bewering en passage naar specifieke mails, memo's, rapporten en andere bronnen. De twee minieme voetnootjes in de tekst zelf zijn veelzeggend. Eentje gaat over het niet definitief kunnen bewijzen van een - onbelangrijke - datum, de ander over een destijds circulerend bedrag dat op grond van documenten achteraf niet helemaal accuraat blijkt te zijn geweest. Wie zulke detailkanttekeningen zelf aanbrengt heeft veel huiswerk gedaan.

Die Amerikanen toch. De glazen zijn er groter, de muziek beter, de wetenschappers productiever, de regels duidelijker, de sportwedstrijden vreedzamer, de films spannender en de journalistiek oneindig veel scherper. En de schandalen schandaliger, inderdaad. En er zijn vast nog wel een paar andere dingen te noemen. Maar toch.